

TAMÁS

Belép a szobájába, egyetlen pillantást vet a minden falat beborító könyvespolcra, és így szól: „Levetted Pilinszky *Szálkák* című kötetét? Nem baj, csak tedd majd vissza.” Leül az íróasztalához, és belever a gépbe egy legalább tízflekkes tanulmányt Nagy Lászlóról. Egyetlen géphiba sincs benne. És még nincs dél. Vagy legföljebb annyi.

A tanév elején előadása – Mai magyar irodalom volt a címe – helyszínét át kell tenni a legnagyobb előadóba, annyi a jelentkező.

Ez mind a hetvenes évek második felében történt. Együtt éltünk; nem tudom, nem járna-e manapság dupla kirúgás ezért: tanár és tanítvány. Igaz, az ő tanítványa formálisan sosem voltam. Nem formálisan annál inkább. Megtanultam, hogy mindig mindenhová „tisztá” kéziratot ad le az ember. (Ez még a komputeres korszak előtt volt, de ma is érvényes – lenne.) Megtanultam, hogy mielőtt leülök a géphez, kigondolom-megtalálom azt a két-három gondolatot, amit meg akarok írni. Hogy idézni csak pontosan, szépen. Hogy kettesben hallgatni jó. Hogy dolgozni, írni muszáj. Hogy az idő – kivált a munkaidő – értékes valami, azt nem kótyavetyéli el az ember. (Na, ezt nem sikerült igazán megtanulnom: kótyavetyélek azóta is.)

Pokolian tudott idegesíteni. Ha valami neki nem tetszött csináltam, „bűnöztél?”, kérdezte, vagy „bűnöztél”, állította. Utáltam ezt a piarista diák korából származó egész frazeológiát, és nemcsak azért, mert az én paraszt-proliszidó háttérrel fényévekre voltam ettől,

hanem mert mindig benne volt a felelősségre vonó, tanáros mentalitás. Amit ennek is köszönhetően én sosem vettem át, tudtommal sosem csináltam.

Intenzíven élt, de az érzelmeit fékezett habzással tudta csak kimutatni. Talán a tanítványai egy meghatározott csoportja iránt tudott lelkesedni, velük szeretett találkozni „iskolán” kívül is, velük szeretett időt tölteni.

Dühítően pontosan fogalmazott, a leghétköznapiabb dolgokkal kapcsolatban is. Azért volt ez dühítő, mert legtöbbször kinyilatkoztatásnak, megfellebbezhetetlen mondásnak tűnt. Pedig milyen sokszor nem volt igaza.

Hanem ha tárgyi ügyletről volt szó, nem lehetett tévedésen kapni. Nemcsak azt tudta, ki nyerte az 1908-as olimpián (volt akkor olimpia?) a százméteres síkfutást, hanem azt is, hogy milyen időt futott. Amit egyszer olvasott, látott vagy hallott, az örökre beleégett a memóriájába; neki aztán a Google nem lett a barátja, mert nem volt szüksége rá. Minden

napról tudta, kinek és miért emlékezetes, szeretett felköszönteni névnapon, születésnapon vagy más jeles napon.

Azt hittem akkor, nem egyenrangú a kapcsolatunk – és csak sok évvel később, mindkettőnk részéről sok kapcsolat és sok szakítás után lett világos, hogy nagyon is az volt; megjegyzem, attól lett világos, hogy megmondta, kimondta. De akkor már kollégák voltunk.

Színikritikus lettem, ennek akkoriban nagyon nem örült; máig emlékszem az előadások utáni néma hazajövelekre, nehogy már befolyásoljuk egymás véleményét, ha egyszer mindketten írunk az adott előadásról. Ezt épp sosem értettem, mert úgy gondoltam, a beszélgetés sosem árthat, de elfogadtam, mint annyi mindent.

Hogy merev volt, és olyan makacs, hogy elállt az ember szava, vitatkozni sem lehetett. Ki a csuda akarna szembemenni egy úthengerrel?

Nem volt szenvedélyes ember, de voltak szenvedélyei. A sport, a növények. Az előbbit nézte, ha tehette, az utóbbit ápolta, nevelte. Soha nem éltem annyi növény közt, mint akkoriban. Amikor anyám meghalt, akit természetesen nemcsak jól ismert, de nagyon jóban is voltak, sokkal azután is, hogy mi már rég nem voltunk együtt, hozott nekem egy növényt, pontosabban egy hajtást, ami egy, még anyámtól kapott növényből származott – na, erre az egyre vigyázok gondosan azóta is, amúgy élnek és halnak a növények a környezetemben...

Volt neki sok sérelme és frusztrációja, szerettem volna oldani, de hát sem idegen nyelvet nem akart megtanulni, sem autót vezetni. Illetve ez utóbbit megtanulta, vagyis szerzett jogosítványt, de azt hiszem, sosem vezetett.

Kínosan vigyázott arra, hogy semmiféle csoportosulásnak, kivált politikainak vagy ideológiainak ne legyen a tagja. Nemcsak pártnak, irányzatnak sem. Erről vitatkoztunk a legtöbbit, és nemcsak akkoriban, amikor együtt éltünk, hanem később is, sokszor. Hogy a mindentől és mindenkitől való egyenlő távolság tartása szerinte fix pont, szerintem meg egy örökké mozgó hely a világban, előre- és hátralépések sorozata.

Voltak barátai, egy időben egy-két nagyon közeli is, aztán mesterségesen eltávolította őket, most már sosem fogom megtudni, miért. József, aki a legközelebb volt hozzá, és sok közös tevékenység és szenvedély fogta össze őket, például a paródiairás, na, akkor volt sok nevetés, sót, röhögés, szóval József maradt a legtovább, de aztán ő is kitűnt a képből.

Gyakran találkoztunk, ritkán beszélgettünk. Fecsegni nem lehetett vele, a praktikus ügyeket rövidre zárta, zárkózott lett, illetve tán

mindig is az volt. Ha könyve jelent meg – szeretett könyveket kiadni, ezt sem sikerült „eltanulnom” tőle –, mindig valami igazán frappáns dedikációval kaptam.

Aztán meghatározó munkatársa lett a *Revizor* kritikai portálnak, ahol én szerkesztő vagyok; nemcsak a legmegbízhatóbb, hanem az egyik legkiegyensúlyozottabb színvonalú, éles szemű, pontos kritikusa. Írt könyvről, színházról, mindig időben szállította a cikket, óvatosan javasolt, e-mailjei is szűkszavúak voltak. „Barátsággal, TT”. Ennyi.

Énképének alappillére volt, hogy ő nem lehet kiszolgáltatott, elesett, beteg. Ha ilyen volt, eltitkolta, elrejtette a világ elől. Tán azt az egy, legnagyobb fájdalmát kivéve, amikor hirtelen nyugdíjazták az egyetemen, ahol azóta tanított, hogy végzett, vagyis mindig, és ez volt a legfontosabb, az ő időszámításának az alapja. Amikor megtudtam, átkozódtam, mármint azokra, akik ezt művelték; kívántam, hogy érje őket legalább ekkora sérelem, de inkább nagyobb. Csúnya dolog átkozódni, de ezt nem bántam meg. Mert akkor – összezuhant. Dolgozott tovább, mint a gép, de már nem tanított, holott az volt számára a lélegzetvétel, a levegő maga. Írt, írt, írt. A *Revizor* tízéves működése alatt a legtöbb cikket ő írta.

Mindig nagyon akart gyereket. Aztán lett neki egy fia, Lőrinc, aki a legérzékenyebb korban veszítette el őt, az apját, ő meg elvesztette a fiát, sosem fogja megtudni, mi lesz belőle...

A halála előtt néhány nappal egy fölkérésre, megbízásra ezt válaszolta: „Most kicsit gyengélkedem, pihenek. Majd jelentkezem.”

Orvos nemigen látta. Ha netán mégis, kivizsgálni aligha vizsgálták ki. Utoljára valószínűleg a huszonhárom éve halott anyám kezelte. Mert az orvoshoz menés is kiszolgáltatottság, elesettség.

Hát otthon szenvedte el a rákot, a végstádiumig.

Dühös voltam, rettenetesen dühös, amikor megtudtam, hogy meghalt. Velem kapcsolatos utolsó interakciója az volt, hogy visszazoktatott a cigarettára...

Nincsen már, és lett egy Tarján Tamás alakú lyuk a világmindenségen.